

Pluriformiteit, universiteit?

Vlak voor Kerstmis bereikte de verwarring omtrent het hoger onderwijs in Nederland een nieuwe top. Met het regeerakkoord was de meest recente klim ingezet: op zichzelf niet onaardige ideeën voor de verbetering van enkele studierichtingen waren in grote haast algemeen verbindend verklaard voor alle studies (een typisch Nederlands verschijnsel), vooral omdat hiervan forse bezuinigingen werden verwacht. De demarrage vond plaats toen minister Ritzen op het laatste moment zijn afscheidsreceptie moest afgeven, aangezien hij bij nader inzien toch kon leven met de voorgestelde bezuinigingen en de gepropageerde stelselwijziging. Even leek het Nederlandse plateau weer bereikt toen er een verrassend akkoord werd bereikt tussen de minister en de heren Van Lieshout en Van der Hek. Spoedig werd de klim echter hervat toen de genoemde heren onvoldoende steun kregen van hun 'achterban', de politiek schrok van een collegegeldverhoging, een ambtelijke werkgroep opperde dat er "teveel onderzoek" plaatsvond in Nederland, en er weer sluitingscenario's voor faculteiten en universiteiten gingen circuleren. *NRC Handelsblad* liet rond de Kerstdagen enkele vertegenwoordigers uit 'het veld' aan het woord die duidelijk maakten hoeveel lucht en energie deze klim had gekost.

Tot mijn kerstliteratuur behoorde het geruchtmakende boek *The Bell Curve*¹. In dit boek heropenen Herrnstein en Murray het IQ-debat. Vooral hun gegevens over de verschillen in gemiddeld IQ tussen etnische groeperingen in de VS hebben stof doen opwaaien, temeer daar zij tevens aannemelijk trachten te maken dat allerlei maatschappelijke problemen gerelateerd zijn aan waargenomen verschillen in IQ. Wat echter mijn speciale aandacht trok, waren enkele gegevens over het Amerikaanse hoger onderwijs.

Om te beginnen is ook in de VS sprake van 'hoger onderwijs voor velen'. In deze eeuw is het percentage Amerikanen met een college degree gestegen van twee naar dertig. Deze sterke groei is opgevangen door een gedifferentieerd systeem. Zoals bekend is er in de VS sprake van selectie aan de poort. Deze selectie vindt plaats op basis van geschiktheid. Daarvoor wordt sinds jaar en dag een nationale, gestandaardiseerde test gebruikt, de z.g. Scholastic Aptitude Test (SAT).

In de figuur wordt de verdeling van de SAT-scores van alle eindexaminandi van de Amerikaanse high schools in 1961 getoond. Het is scheef verdeeld in de wereld, ook wat betreft geschiktheid om te studeren: hiervoor komt de rechterkant van de verdeling in aanmerking. De figuur laat zien hoe het Amerikaanse systeem voor alle geschikten een plaatsje heeft, maar wel aan verschillende universiteiten. Georgia Southern staat model voor een state college van het tweede echelon. North Carolina State vertegenwoordigt de grotere en betere state colleges. Daarna komen vijf privé-universiteiten met een steeds selectiever karakter.

H. Schreuder

Deze gegevens tonen slechts één aspect van de differentiatie in het Amerikaanse hoger onderwijs. De instellingen verschillen in toegangseisen en – daarmee verbonden – in kwaliteit van de opleiding. Minimumniveaus worden bewaakt door een stelsel van accreditatie. Daarboven bestaat vrijheid van inrichting van het onderwijs en concurrentie tussen de instellingen, bij voorbeeld om de beste studenten tussen de topuniversiteiten. Voor hogere kwaliteit moet ook meer worden betaald; het afsluiten van omvangrijke leningen om aan een topuniversiteit te kunnen studeren is eerder regel dan uitzondering. De arbeidsvoorwaarden verschillen tussen de universiteiten, waardoor er voor de docenten niet alleen reputatie maar ook financiële prikkels bestaan om naar het hoogste te streven. Onnodig te zeggen dat overheidsregelgeving omtrent de bestuurlijke inrichting van de universiteit minimaal is.

Het contrast tussen beide stelsels zou de politiek aan het denken moeten zetten. Zou meer differentiatie niet één element van de oplossing van de problemen met het Nederlands hoger onderwijs zijn? De Zoetermeerse reflex van nieuwe stelselwijzigingen, door het ministerie bedacht, zou moeten worden onderdrukt. In plaats daarvan zouden instellingen hun eigen strategie en profilering moeten kunnen bepalen. Waarom bij voorbeeld geen concurrentie tussen vier- en vijfjaars opleidingen in bepaalde disciplines? Waarom geen differentiatie tussen bij voorbeeld de economieopleidingen in Nederland: de een wat kwantitatiever, de ander wat bedrijfsgericht, de derde wat internationaal-economischer? Waarom zou er geen verschil mogen zijn in de kosten van de opleiding (voor de student)? En tot slot: is het ondenkbaar dat er opleidingen komen die *beter* zijn dan andere?

1. R.J. Herrnstein en Ch. Murray, *The Bell Curve*, The Free Press, New York, 1994.

